

cies sibi inditas cognoscit creaturas in propria natura : unde illæ tres cognitiones simul existunt, nec una proprie alteri succedit. Cognitionis enim rerum in Verbo, sive res sit jam facta sive fienda, dicitur matutina ; et cognitio rerum per medium creatum, sive sit præsens sive futura, dicitur vespertina.

AD VICESIMUMSEXTUM dicendum, quod non est possibile quod Angelus videat Verbum, seu divinam essentiam ut est ratio fiendorum, et non prout est finis beatorum et objectum beatitudinis ; cum ipsa divina essentia secundum se sit objectum beatitudinis et finis beatorum. Non autem est possibile quod aliquis videat divinam essentiam ut est ratio fiendorum et non videat eam secundum se : et ideo totum argumentum conceditur.

AD VICESIMUMSEPTIMUM dicendum, quod fuerunt quidam, cognitionem propheticam a cognitione beatorum distinguere volentes, qui dixerunt, quod Prophetae vident ipsam divinam essentiam, quam vocant speculum æternitatis ; non tamen secundum quod est objectum beatorum et finis beatitudinis ; sed prout est ratio fiendorum, secundum quod sunt in ea rationes futurorum eventuum, ut in argumento dicitur. Sed hoc est omnino impossibile. Nam Deus est objectum beatitudinis et finis beatorum secundum ipsam sui essentiam ; secundum illud Augustini in V Confess. (cap. IV, in princ.) : *Beatus est qui te scit, etiam si illa, scilicet creaturas, nesciat*. Non est autem possibile quod aliquis videat rationes creaturarum in ipsa divina essentia, ita quod eam non videat : tum quia ipsa divina essentia est ratio omnium eorum quæ fiunt (ratio enim idealis, quæ est ratio rei fiendæ, non addit supra divinam essentiam nisi respectum ad creaturam) ; tum etiam quia prius est cognoscere aliquid in se (quod est cognoscere Deum ut objectum beatitudinis) quam cognoscere illud per comparisonem ad alterum (quod est cognoscere Deum secundum rationes in eo existentes) ; et ideo non potest esse quod Prophetae videant Deum secundum rationes creaturarum et non prout est objectum beatitudinis. Cum autem non videant divinam essentiam ut objectum beatitudinis (tum quia illa visio evacuat prophetiam, ut dicitur I ad Corinth., XIII, tum quia illa visio non importat divinam cognitionem ut procul existentem, sed ut de propinquo, cum videant faciem ad faciem), sequitur ergo quod Prophetae non cognoscunt divinam essentiam ut est ratio fiendorum, nec res in Verbo, sicut cognoverunt Angeli per cognitionem matutinam. Visio enim prophetica non est visio ipsius divinæ essentiae, nec in ipsa divina essentia vident Prophetae ea quæ vident, sicut viderunt Angeli ; sed in quibusdam similitudinibus secundum illustrationem divini luminis, ut dicit Dionysius (in IV cap. cœl. Hierar.) ; et hujusmodi similitudines divino lumine illustrate magis habent rationem speculi quam Dei essentia ; nam speculum est in quo resultant species ab aliis rebus, quod non potest dici de Deo ;

sed hujusmodi illustratio mentis prophetica potest dici speculum, in quantum resultat ibi similitudo veritatis divinæ præscientiæ ; et propter hoc mens Prophetae dicitur speculum æternitatis, quasi per species illas representans Dei præsentiam, qui in sua æternitate omnia præsentialiter videt. Unde cognitio Prophetae magis habet similitudinem cum cognitione vespertina Angeli quam cum cognitione matutina ; cum cognitio matutina fiat per medium increatum ; cognitio vero Prophetae per medium creatum, videlicet per species impressas, vel divino lumine illustratas, ut dictum est.

AD VICESIMUMOCTAVUM dicendum, quod secundum Augustinum, cum dicitur : *Procreat terra herbam viventem*, non intelligitur tunc plantas esse productas in actu et in propria natura, sed tunc terræ datam esse virtutem germinativam ad producendum plantas opere propagationis ; ut dicitur tunc taliter produxisse terra herbam viventem et lignum pomiferum, id est producendi accepisse virtutem. Et hoc quidem confirmat auctoritate Scripturæ, Genes., II, 4, ubi dicitur : *Istæ sunt generationes cœli et terræ, quando creata sunt, in die quo fecit Deus cœlum et terram, et omne virgultum agri antequam oriretur in terra, omnemque herbam regionis priusquam germinaret*. Ex quo eliciuntur duo. Primo, quod omnia opera sex dierum creata sunt in die quo Deus fecit cœlum et terram et omne virgultum agri ; et sic plantæ, quæ tertia die factæ leguntur, simul sunt productæ quando Deus creavit cœlum et terram. Secundo, quod plantæ tunc fuerunt productæ non in actu sed secundum rationes causales tantum, quia data fuit virtus terræ producendi illas ; et hoc significatur cum dicitur, quod produxit *omne virgultum agri antequam actu oriretur in terra* per opus administrationis, et *omnem herbam regionis, priusquam actu germinaret*. Ante ergo quam actu orientur super terram facta sunt causaliter in terra. Confirmatur etiam hoc ratione ; quia in illis primis diebus condidit Deus creaturam causaliter vel originaliter vel actualiter opere a quo postmodum requievit, qui tamen postmodum secundum administrationem rerum conditarum per opus propagationis usque modo operatur. Producere autem plantas in actu ex terra, ad opus propagationis pertinet ; quia ad earum productionem sufficit virtus cœlestis tanquam pater, et virtus terræ loco matris ; ideo non fuerunt plantæ tertia die productæ in actu, sed causaliter tantum ; post sex vero dies fuerunt in actu secundum proprias species et in propria natura per opus administrationis productæ ; et ita antequam causaliter plantæ essent productæ, nihil fuit productum, sed simul cum cœlo et terra productæ sunt ; similiter pisces, aves et animalia in illis sex diebus causaliter, et non actualiter producta sunt.

AD VICESIMUNONUM dicendum, quod ad sapientiam artificis cujus omnia opera sunt perfecta, qualis est Deus, pertinet ut nec

totum a parte principali, nec partes a toto separatas producat; quia nec totum separatum a principali parte, nec partes a toto separatæ habent esse perfectum. Cum igitur Angeli secundum species suas, et corpora cœlestia et quatuor elementa sint partes principales constituentes unum universum, cum habeant ordinem ad invicem, et sibi invicem deserviant; ideo ad sapientiam Dei pertinet quod totum universum simul et non successive cum omnibus suis partibus produxerit. Unius enim totius et omnium partium ejus debet esse unica productio, et unum (1) non producit ante alterum, nisi propter defectum agentis. Deus autem est infinite potentiæ nullum habens defectum, cujus principalis effectus est totum universum. Igitur totum universum cum omnibus suis principalibus partibus simul unica productione creavit Deus. Et quamvis non fuerit in productione universi servatus ullus ordo temporis, fuit tamen servatus ordo originis et naturæ. Nam, secundum Augustinum, opus creationis præcedit opus distinctionis, ordine naturæ et non temporis; similiter et opus distinctionis præcedit ordine naturæ opus ornatus. Ad opus creationis pertinet creatio cœli et terræ. Per cœlum autem intelligitur productio naturæ spiritualis informis; per terram vero materia corporaliū informis; quæ quidem duo cum sint extra tempus, secundum essentiam suam considerata alternationibus temporum non subjacent, ut dicit Augustinus (in XII Confess., cap. viii); ideo creatio utriusque ponitur ante omnem diem; non quod hæc informitas præcesserit formationem tempore, sed ordine originis et naturæ tantum, sicut sonus præcedit cantum. Nec etiam una formatio, secundum eum, præcessit aliam duratione, sed solum naturæ ordine: secundum quem ordinem necesse est ut poneretur primo formatio supremæ naturæ spiritualis, per hoc quod legitur lux prima die facta; quia natura spiritualis dignior est, et præeminet corporali; ideo prius fuit formanda. Formatur autem per hoc quod illuminatur, ut adhæreat Verbo Dei. Sicut autem lux spiritualis et divina naturali ordine dignior est, et præeminet inferioribus; unde secunda die tangitur formatio superiorum corporum, cum dicitur: *Fiat firmamentum* per quod intelligitur impressio formæ cœlestis in materiam informem, non prius existentem tempore, sed origine tantum. Tertio vero loco ponitur impressio formarum elementarium in materiam informem, non prius existentem tempore, sed origine et naturæ ordine præcedentem. Unde per hoc quod dicit: *Congregentur aquæ et appareat arida*, intelligitur quod materiæ corporali impressa est forma substantialis aquæ, per quam competit sibi talis motus, et forma substantialis terræ, per quam competit sibi sic videri: aqua enim est labilis fluxa, terra autem stabiliter fixa, ut ipse dicit (II super

(1) *Al. seipsum.*

Genes. ad litteram, cap. xi, in fin.); sub nomine enim aquæ etiam alia elementa superiora formata intelliguntur secundum Augustinum. In subsequentibus autem tribus diebus ponitur ornatus naturæ corporalis. Oportuit enim partes mundi prius ordine naturæ formari et distingui, et postmodum singulas partes ornari per hoc quod quasi suis habitatoribus replentur. Prima enim die, ut dictum est, formatur et distinguitur natura spiritualis; secunda die formantur et distinguntur corpora cœlestia, et quarta die ornantur; tertia vero die formantur et distinguntur corpora inferiora, videlicet aer, aqua et terra; quorum aer et aqua tamquam digniora ornantur quinta die; terra vero, quæ est infimum corpus, sexta die ornatur. Et sic perfectio divinorum operum respondet perfectioni senarii numeri, qui consurgit ex suis partibus aliquoties simul et conjunctim sumptis; quæ quidem sunt unum, duo, tria. Una enim dies deputatur formationi et distinctioni creaturæ spiritualis; duo dies formationi et distinctioni naturæ corporalis, et tres ornatui. Nam unum, duo, et tria sunt sex, et sexies unum sunt sex, et bis tria sunt sex, et ter duo sunt sex. Quia ergo senarius numerus est primus numerus perfectus, ideo per ipsum (1) senarium designatur perfectio rerum et divinorum operum. Salvatur ergo ordo naturæ et non durationis in productione divinorum operum.

AD TRICESIMUM dicendum, quod luminaria facta sunt in actu et non in virtute tantum, sicut plantæ: non enim habet firmamentum virtutem productivam luminarium, sicut habet terra virtutem productivam plantarum: unde Scriptura non dicit, *Producat firmamentum luminaria*, sicut dicit: *Germinet terra herbam virentem*; idest, producendi accipiat virtutem. Prius ergo producta sunt luminaria in actu quam plantæ in actu; licet prius sint plantæ in virtute et causaliter productæ, quam luminaria in actu. Item dictum est, quod opus distinctionis ordine naturæ præcedit opus ornatus: luminaria autem pertinent ad ornatum cœli: plantæ vero, maxime secundum esse virtuale, non pertinent ad ornatum terræ, sed potius ad perfectionem ejus. Nam ad perfectionem cœli et terræ pertinere videntur ea solum quæ sunt cœlo et terræ intrinseca; ornatus vero ad ea pertinet quæ sunt a cœlo et terra distincta; sicut homo perficitur per proprias partes et formas; ornatur autem per vestimenta, vel aliquid hujusmodi. Distinctio autem aliquorum maxime manifestatur per motum localem, quo ab invicem separantur. Et ideo ad opus ornatus pertinet productio illarum rerum quæ habent motum in cœlo vel in terra. Luminaria autem, secundum Ptolemæum, non sunt fixa in sphaeris, sed habent motum seorsum a motu sphaerarum; secundum vero sententiam Aristotelis stellæ fixæ sunt in orbibus, et non moventur nisi motu orbium secundum rei veritatem: tamen motus luminarium et stellarum

(1) *Al. seipsum.*

sensu percipitur, non autem motus sphaerarum. Moyses autem rudi populo condescendens, sectus est quæ sensibilior apparent dicens luminaria ad ornatum firmamenti pertinere. Plantæ autem non pertinent ad ornatum terræ, sed solum animalia. Nam quælibet res pertinet ad ornatum illius loci in quo movetur vel vere vel apparenter, et non in quo quiescit. Plantæ autem radicibus infixæ terræ adhærent; ideo ad ornatum ipsius non pertinent, sed cum ipsa et ejus perfectione computantur. Stellæ autem etsi non moventur in celo per se, moventur tamen per accidens et apparenter; plantæ autem nullo modo moventur. Et ideo ordine naturæ prius debuerunt produci plantæ quæ pertinent ad perfectionem intrinsecam partium universi, videlicet terræ, quam luminaria quæ pertinent ad ornatum cœli.

AD TRICESIMUMPRIMUM dicendum, quod terra et aqua de quibus fit mentio in principio ante productionem firmamenti, non accipiuntur, secundum Augustinum (lib. I super Genes., contra Manich., cap. vii a med., et cap. v), pro elemento terræ et aquæ; sed nomine terræ et aquæ in prædicto loco intelligitur materia prima informis carens omni specie. Non enim poterat Moyses rudi populo loquens primam materiam exprimere, nisi sub similitudine rerum eis notarum, et quæ sunt propinquiora informitati, utpote plus de materia habentia et minus de forma; unde et sub multiplici similitudine eam exprimit, non vocans eam tantum terram vel aquam, sed terram et aquam; ne si alterum tantum expressisset, crederetur veraciter illud esse materiam primam. Habet tamen similitudinem cum terra, in quantum substat et subsidet formis, sicut terra plantis et aliis rebus. Terra etiam inter omnia elementa minus habet de specie, cum sit elementum concretius, multum habens de materia, et parum de forma. Habet etiam similitudinem cum aqua, in quantum est apta nata recipere diversas formas. Humidum enim, quod convenit aquæ, est bene receptibile et terminabile. Et secundum hoc terra dicitur *inanis et vacua*, vel *invisibilis et incomposita*, quia materia per formam cognoscitur; unde in se considerata dicitur *invisibilis*, idest non cognoscibilis, et *inanis*, in quantum forma est finis in quem tendit appetitus materiæ: inane enim dicitur quod est suo fine privatum: vel dicitur *inanis* per comparationem ejus ad compositum in quo subsistit: nam inanitas firmitati et soliditati opponitur. *Incomposita* autem dicitur, quia sine composito non subsistit, nec formositatem actualitatis habet. Dicitur autem *vacua*, quia potentia materiæ per formam impletur; unde Plato (in Timeo, non multum ante med.) materiam dixit esse locum, quia receptibilitas materiæ est quodammodo similis receptibilitati loci, in quantum in una materia manente succedunt sibi diversæ formæ, sicut in uno loco diversa corpora: ideo ea quæ sunt loci, similitudinariæ de materia dicuntur; et

ita materia dicitur vacua, quia caret forma, quæ implet capacitatem et potentiam materiæ. Materia igitur prima informis, origine et natura est prior quam formatio firmamenti; quod tamen prius natura formatum est quam terra et aqua, de quibus fit mentio tertia die, ut supra dictum est.

AD TRICESIMUMSECUNDUM dicendum, quod Augustinus (lib. XI de Civit. Dei, cap. xxxiii) vult quod non fuerit conveniens Moysen prætermisisse spiritualis creaturæ productionem; et ideo dicit, quod cum dicitur: *In principio creavit Deus cœlum et terram*, per cœlum intelligitur spiritualis creatura adhuc informis, per terram vero intelligitur materia corporalis adhuc informis. Et quia natura spiritualis dignior est quam corporalis, fuit prius formanda. Formatio igitur spiritualis naturæ significatur in productione lucis, ut intelligatur de luce spirituali; formatio enim spiritualis naturæ est per hoc quod illuminatur ut adhæreat verbo Dei, non per gloriam perfectam, cum qua non fuit creata, sed quæ est per lumen gratiæ, cum qua fuit creata. Talis autem lux spiritualis præcedit firmamentum ordine naturæ. Secundum vero alios Doctores lux prima die producta, fuit corporalis; quæ quidem producta est in celo prima die facta cum substantia solis secundum communem lucis naturam; quarta vero die determinata est ejus virtus ad determinatos effectus.

AD TRICESIMUMTERTIUM dicendum, quod productio horum animalium, cum pertineant ad ornatum partium universi, ordinatur secundum ordinem illarum partium quæ eis ornantur, magis quam secundum propriam dignitatem. Modo aer et aqua, ad quorum ornatum pertinent pisces et aves, sunt ordine naturæ priora et digniora quam terra, ad ejus ornatum pertinent animalia gressibilia; ideo prius debuit describi productio volatilium et piscium, seu natalitium, quam gressibilium. Posset etiam dici, quod via generationis ab imperfectioribus ad perfectiora pervenitur, et hoc ordine quod quæ imperfectiora sunt, prius ordine naturæ producuntur. In via enim generationis quanto aliquid perfectius est, et magis assimilatur agenti, tanto tempore posterius est; quamvis sit prius natura et dignitate. Et ideo, quia homo perfectissimum animalium est, ultimo inter animalia fieri debuit, et non immediate post corpora cœlestia, quæ cum corporibus inferioribus non ordinantur secundum viam generationis, cum non communicent in materia cum ipsis, sed habeant materiam alterius rationis.

AN TRICESIMUMQUARTUM dicendum, quod aves et pisces magis conveniunt inter se quantum ad materiam ex qua producuntur, quam cum animalibus terrestribus. Nam pisces et aves dicuntur constare ex aqua: pisces quidem quantum ad id quod in ipsa aqua spissius est; aves autem quantum ad id quod in ea subtilius est, quod quidem in vaporem resolutum est quasi medium

inter aërem et aquam; et propter hoc aves in aëre elewantur, et pisces gurgif remittuntur. Animalia autem deputantur diversis diebus vel uni, secundum unitatem vel diversitatem materiæ ex qua corpus eorum producit. Cum igitur pisces et aves dicantur constare ex aqua, eo quod, pensata eorum propria completionem per comparationem ad complexionem debitam generi communi, plus habent in sui compositione de aqua quam cetera animalia; animalia vero terrestria dicantur constare ex terra; propter hoc una dies computatur productioni piscium et avium, et alia productioni animalium terrestrium. Item productio animalium recitatur solum secundum quod sunt in ornamentum partium mundi; et ideo dies productionis animalium distinguuntur solum secundum hanc convenientiam vel differentiam qua conveniunt vel differunt in ornando aliquam partem mundi. Ignis autem et aer, quia non distinguuntur a vulgo inter partes mundi, non sunt expresse nominata a Moysse, sed computantur cum medio, scilicet aqua, maxime quantum ad inferiorem aeris partem. Ideo avibus et piscibus, quæ pertinent ad ornatum aquæ et aeris, quantum ad inferiorem aeris partem, quæ convenit cum aqua, deputatur una dies. Omnibus autem animalibus terrestribus, quæ pertinent ad ornatum terræ, deputatur una alia dies.

Ad argumenta vero quæ fiunt in oppositum, si quis vult sustinere opinionem Gregorii et aliorum, qui ponunt inter illos dies fuisse temporalem successionem, et productionem rerum factam fuisse successive (ita quod quando creatum fuit cælum et terra, non erat adhuc lux nec firmamentum formatum, nec terra discooperta aquis, nec cœli luminaria formata) potest sic responderi.

AD PRIMUM argumentum dicitur, quod in die quo creavit Deus cælum et terram, videlicet corpora cœlestia, et quatuor elementa secundum suas formas substantiales, creavit etiam omne virgultum agri non in actu, antequam oriretur super terram, sed potentialiter, quod postea tertia die fuit in actuali existentia productum.

AD SECUNDUM dicendum, quod secundum Gregorium (lib. XXXII Moralium, cap. IX, in novis exemp.), quando creavit Deus Angelum, creavit etiam hominem, non in actu, vel in seipso, sed in potentia, vel in sui similitudine, in quantum convenit cum Angelis secundum intellectum; sed postmodum sexta die fuit in actu et in seipso productus.

AD TERTIUM dicendum, quod non est eadem dispositio rei jam perfectæ, et prout est in suo fieri; et ideo quamvis natura mundi perfecti et completi hoc exigit quod omnes partes essentialia universi sint simul, potuit tamen aliter esse in ipsa mundi inceptio; sicut in homine perfectio non potest cor esse sine aliis partibus, et tamen in formatione embryonis cor ante omnia membra generatur. Vel potest dici, quod in illo rerum principio

fuerunt corpora cœlestia et omnia elementa secundum suas formas substantiales cum Angelis simul producta, quæ sunt partes principales universi; in subsequentibus autem diebus fuit in ipsa natura jam producta aliquid factum, pertiniens ad perfectionem et decorem ipsarum partium jam productarum.

AD QUARTUM dicendum, quod quamvis Doctores græci itenerint creaturam spirituales prius fuisse creatam quam corporalem; doctores tamen latini ponunt Angelos simul cum corporali natura fuisse productos, ut salvent universum quoad suas partes principales simul fuisse productum. Nam cum creaturæ corporeæ sint unum in materia creata, et materia corporalis creaturæ sit cum Angelis simul creata, omnia quodammodo possunt dici simul creata in actu vel in potentia. Angeli autem non conveniunt in materia cum creatura corporea; ideo, creatis Angelis, non esset aliquo modo natura corporea creata, nec per consequens ipsum universum; ideo rationabile est quod simul cum natura corporali fuerint producti. Et sic omnia corporalia sunt creata simul non in actu, sed quantum ad materiam quodammodo informem; postmodum successive per distinctionem et ornatum creaturæ jam preexistentis in actu, quodammodo producta sunt.

AD QUINTUM dicendum, quod sicut creatura non habet esse ex se, ita nec perfectionem habet ex se, sed ex Deo; ideo sicut ad ostendendum quod creatura habet esse a Deo et non ex se, voluit prius non esset et postmodum esset; ita etiam ad ostendendum quod creatura suam perfectionem non habet ex se, voluit ut prius esset imperfecta, et postmodum successive per opus distinctionis et ornatus perficeretur. Vel dicendum est, quod in creatione rerum non solum debet ostendi potentiæ virtus, sed etiam divinæ sapientiæ ordo, ut quæ prius natura sunt, prius etiam instituerentur; et sic non est ex impotentia Dei, quasi indigentis tempore ad operandum, quod omnia non sint simul producta et distincta et ornata; sed ut ordo sapientiæ servaretur in rerum institutione. Et ideo oportuit ut diversis statibus mundi diversi dies deserviret. Post opus enim creationis, semper per sequens opus novus perfectionis status mundo est additus; ideo ad hanc status perfectionem et novitatem ostendendam voluit Deus ut unicuique rerum distinctioni et ornatui dies unus responderet, et non ex aliqua impotentia vel lassitudine agentis.

AD SEXTUM dicendum, quod lux illa quæ legitur primo die facta, secundum Gregorium et Dionysium est lux solis; quæ simul cum substantia luminarium, quæ est subjectum ejus, fuit prima die producta secundum communem lucis naturam. Quarta autem die attributa est luminaribus determinata virtus ad determinatos effectus, secundum quod videmus alios effectus habere radium solis, et alios radium lunæ, et sic de aliis. Et propter

hoc Dionysius (in IV cap. de divin. Nomin.) dicit, quod lux illa fuit lux solis, sed adhuc informis quantum ad hoc quod jam erat substantia solis, et habebat virtutem illuminativam in communi; sed postmodum quarta die formata est, non quidem forma substantiali quam prima die habuit; sed secundum aliquas conditiones accidentales per collationem determinatæ virtutis, secundum quod postmodum data est ei specialis et determinata virtus ad particulares effectus. Et secundum hoc in productione hujus lucis distincta est lux a tenebris quantum ad tria. Primo quidem quantum ad causam, secundum quod causa luminis erat in substantia solis, causa vero tenebrarum in opacitate terræ. Secundo distincta est quantum ad locum, quia in uno hemisphærio erat lumen, et in alio tenebræ. Tertio quantum ad tempus, quia in eodem hemisphærio secundum unam partem temporis erat lumen, et secundum aliam partem erant tenebræ. Et hoc est quod dicitur (Genes., 1, 5): *Lucem vocavit diem et tenebras noctem*. Sic nec lux illa undique terram complectebatur quia in uno hemisphærio erat lumen, et in alio tenebræ; nec semper ex una parte erat dies, et ex alia nox; sed in eodem hemisphærio secundum unam partem temporis erat dies, et secundum aliam erat nox.

AD SEPTIMUM dicendum, quod duplex est motus in cælo. Unus communis toti cælo, qui dicitur diurnus, et facit diem et noctem; et iste motus videtur institutus prima die, in qua producta est substantia solis et aliorum luminarium informis, ut dictum est. Alius autem est motus proprius, qui diversificatur secundum diversa corpora cælestia; secundum quos motus fit diversitas dierum ad invicem, et mensium et annorum. Prima die facta est distinctio communis temporis per diem et noctem secundum motum diurnum, qui est communis totius cæli, qui potest intelligi incepisse prima die; et ideo in prima die fit mentio de sola distinctione noctis et diei quæ fit per motum diurnum communem omnibus cælis. Quarta vero die facta est distinctio secundum speciales distinctiones dierum et temporum, secundum quod una dies est calidior alia, et unum tempus alio tempore et unus annus alio anno: quæ fit secundum speciales et proprios motus stellarum, qui possunt intelligi incepisse quarta die. Unde in quarta die fit mentio de diversitate dierum et temporum et annorum, cum dicitur (ibid., 14): *Et sint in tempora et dies et annos*; quæ quidem diversitas fit per motus proprios. Et ita illi primi tres dies qui præcesserunt formationem luminarium, fuerunt ejusdem rationis cum diebus qui nunc sole aguntur quantum ad communem distinctionem temporis secundum diem et noctem, quæ fit per motum diurnum communem toti cælo, sed non quantum ad speciales distinctiones dierum quæ fit secundum motus proprios.

AD OCTAVUM dicendum, quod quidam dicunt, lucem illam

quæ prima die legitur facta, fuisse nubem quamdam lucidam; quæ postmodum facto sole in materiam præjacentem rediit. Sed istud non est conveniens; quia Scriptura in principio Genesis commemorat institutionem naturæ, quæ postmodum perseverat; unde non debet dici quod aliquid tunc factum fuerit quod post modicum esse desierit. Et ideo alii dicunt, quod illa nubes lucida adhuc remanet, et est conjuncta soli, ut ab eo discerni non possit. Sed secundum hoc, illa nubes superflua remaneret: nihil autem est vanum vel superfluum in operibus Dei. Et ideo alii dicunt, quod ex illa nube formatum est corpus solis. Sed etiam hoc dici non potest, si ponatur corpus solis non esse de natura quatuor elementorum, sed esse incorruptibile per naturam: quia tunc materia ejus non potest esse sub alia forma. Et ideo dicendum est, ut Dionysius dicit (in IV cap. de div. Nomin.), quod lux illa fuit lux solis, sed adhuc informis, quantum ad hoc quod jam erat substantia solis et habebat virtutem illuminativam in communi, sed postmodum data est ei quarta die specialis et determinata virtus ad proprios et particulares effectus. Et sic dies et nox fiebat per motum circularem illius lucis quo accedebat et recedebat. Nec est inconveniens substantias sphaerarum quæ motu communi et diurno lucem illam revolverent, a principio creationis fuisse, quibus postmodum aliquæ virtutes collatæ sunt in operibus distinctionis et ornatus.

AD NONUM dicendum, quod in lucis productione intelligitur proprietates luciditatis et diaphaneitatis, quæ ad lucis genus reducit, tunc omnibus corporibus lucidis et diaphanis collata fuisse. Et quia sol est principium et fons luminis, illuminans superiora et inferiora corpora; ideo per lucem illam intelligit Dionysius lucem solis informem, quæ motu communi et diurno distinguebat diem et noctem, sicut et nunc facit.

Et per hoc patet responsio ad DECIMUM, quia lux illa non fuit nubes secundum veritatem substantiæ, quæ postea desierit esse; sed potuit dici nubes secundum similitudinem proprietatis: quia sicut nubes lucida recipit lumen a sole in minori claritate quam sit in ipso fonte; ita etiam substantia solis habuit primo in illis primis tribus diebus lumen imperfectum et quasi informe, quod postmodum quarta die consummatum est; unde ipsa lucida substantia solis fuit, quia a principio creationis formam substantialem habuit; sed dicitur ex ea sol quarta die factus, non secundum substantiam, sed per additionem novæ virtutis, sicut ex homine non musico dicitur fieri homo musicus non secundum substantiam, sed secundum virtutem.